

Dosadašnji kulturno-civilizacijski, socijalno-ekonomski i tehničko-tehnološki razvoj doveo je čoveka u veliku defanzivu, s obzirom da je on počeo da „melje“, sve pred sobom, uključujući i neke važne ciljeve društva, a naročito njegovu socio-psihičku stabilnost, čime je čovekov život doveden do samog apsurada.

Savremeni čovek, ako bi tako ostalo, ne bi bio više u stanju da da racionalan odgovor na pitanje o svojem bitku, tj. šta ja to dobijam za svoj mukotrpan rad. Ta čovekova osnovna dilema prisilila je čoveka da razvitak savremene privrede redefiniše, tako da ga danas karakteriše prelaz sa funkcionalno-pragmatiskog na humano usmereni razvoj, čija je osnovna paradigma tzv. zeleni marketing.

Humano usmereni razvoj privrede otvara pred nama novu navuku, koju mi ovde determinišemo kao socijalna ekologija u uslovima tržišne ekonomije. U tom smislu, mi „zeleni marketing“, determinišemo kao novu poziciju bazičnog marketinga u upravljanju tržišnim poslovanjem, koja se nameće u oblicima primene savremene tehnologije u oblasti inovacije proizvoda, te novu poziciju marketinga-funkcije u preduzeću sa etičkim principima tržišta u nastupajućoj informatičkoj eri novog milenijuma.

U ovoj knjizi će biti izložena nova shvatanja o zahtevima koji se u vezi sa zaštitom čovekove okoline nameću pred kadrove koji deluju u području primenjene ekonomije. Na taj način mi ovde, bez obzira što se naše društvo, u odnosu na razvijena industrijska i post-industrijska društva, našlo na samom dnu bede i siromaštva, reafirmišemo Fromm-ovu etičko moralnu ideju – imati i biti, kao ključnu kulturno-civilizacijsku paradigmatu savremenog čovečanstva. Ako na taj način razumemo mogućnost svojeg opstanka u budućnosti, onda je izvesno da će nam biti moguće da kroz realnu konkurenciju na svetskom tržištu promenimo način života i povećamo nivo životnog standarda, ali da istovremeno očuvamo sve sadržaje i oblike duhovnog razvoja i kvaliteta života.

Mi se, s tim u vezi, zalažemo za tzv. humani kapitalizam umesto za liberalni kapitalizam, na što nas upućuje i prethodna faza tzv. samoupravnog socijalističkog razvoja, kada smo o uslovima života čoveka itekako vodili računa. To znači da nema nikakvih opravdanja da se odričemo pozitivnih dostignuća prethodnog sistema, s time da na njega nadograđujemo nove zahteve koji se nameću fazom humanog razvoja kapitalizma.

Istinska humanistička filosofija, koju nam u pomoć priziva Fromm, bilo bi nam svima bolje ako bi čovek imao u vidu sledeća načela savremenog čovečanstva:

- čovek može dokučiti svoj cilj;
- društvo može unaprediti ono što je dobro i sprečiti ono što je loše;
- u svakom se čoveku kristalizuje čovečanstvo;
- ljudi se međusobno razlikuju ponajviše po inteligenciji, zdravlju i talentu;
- niko ne može za drugoga odlučiti bolje od njega samoga;
- jedina snaga koja može osloboditi čovečanstvo od samouništenja jeste ljudski razum;
- sloboda je biti a ne imati.

Da bi se ljudi razniji ljudski ponašati i uživati, kaže Fromm, moraju obiljnije razmotriti egzogene i endogene činjenice i okolnosti koji su bitni za uspostavu skladnih odnosa u svim

sferama života, ne samo ekonomske nego etičke i moralne naravi.¹ Ne može se reći da Fromm nije imao podršku, međutim, ona do sada nije dala dovoljno efekata u smislu da čovek odustane od svojeg nasilja prema prirodi. Fourastie smatra, na primer, da nema ni razvitka niti napretka od svoje naučne spoznaje i moralnog usavršavanja, tako da upozorava na to da će čovek bez sinteze naučne spoznaje i moralnog usavršavanja, tako da upozorava na to da će čovek unatoč tome što će mašine preuzeti veliki deo njegove ukupne radno-operativne tradicijske aktivnosti, morati raditi mnogo više, ali duhovno, posvećujući se obrazovanju, usavršavanju i stvaralaštvu. Isto tako Walker navodi da će za naše svrhe u doglednoj budućnosti biti najvažnije to što se evolucijski razvoj neće dešavati u području instinkata nego će, pre svega, zavisiti o čovekovoj svesti i savesti.²

Najveći ekološki globalni problemi savremene civilizacije su mnogobrojni i međusobno uzročno-posledično povezani. Kao najznačajniji se ističu:

- ograničen prostor za izgradnju
- sve je manje resursa
- sve više stanovnika
- sve je više stanovnika bez potomstva
- veća zagađenost
- manje mogućnosti za ishranu
- velika degradacija i zagađenost prirode i svih medijuma
- zagađenost atmosfere i hidrosfere i delova pedosfere
- globalne promene klime i njihov uticaj na biosferu
- nedostatak vode za piće
- ugrožavanje i gubitak biodiverziteta
- sve više siromašnih i beskućnika³
- sve veći broj bogatih u čijim se rukama koncentriše ekonomska i finansijska moć
- sve više obloleli ljudi od novih civilizacijskih bolesti
- stvaranje velikih količina smeća
- sve veće prisustvo terorizama i njegova upotreba u političke ciljeve
- ostala je samo jedna zemlja (SAD) kao svetska vojna, tehnološka, ekonomska i finansijska, itd.

To su samo neke od opasnosti koje ugrožavaju savremenu kulturu, civilizaciju i kvalitetu života na Zemlji, bez obzira radilo se o bogatima ili siromašnim. Ono što naročito treba da zabrinjava čovečanstvo jeste pojava kriminala i korupcije u zemljama u tranziciji,⁴ te nasilje da siromašnih nad siromašnim, kao primitivni oblici delikvencije, kriminala i nezaštićenosti običnog čoveka od nasilja drugih ljudi.⁵ Ove sociološke pojave se po razornosti uticanja na savremeno čovečanstvo mogu uporediti sa američkim nuklearnim bombardovanjem Hirošime i Nagasakija, s obzirom da posledice po čovekovu kulturno-civilizacijsku sredinu mogu biti istog roka trajanja.

¹ Fromm, E. S onu stranu okova. Napred, Zagreb, 1980., str. 155-161.

² Walker, Ch., Moderna tehnologija i civilizacija, Napred, Zagreb, 1991., str. 39

³ Brazil, na primer, izdvaja 2% svog godišnjeg bruto nacionalnog dohotka na vojsku, ali više od 10,6% za zaštitu bogatih od bezdna siromašnih. Za trinaest godina Izraelsko-Palnestinskog sukoba izubilo je život 467 mladića, a za isto vreme u Riju je ubijeno 3 937 maloletnika. To je velika bila sledeća: porast delikvencije i kriminala, koji su često samo primitivni i arhaični izraz socijalne tekucija istorije čovečanstva, čija bi poruka pravdama, samo je uvod pred političku pobunu za koju ne možemo reći kada će ona nastupiti.

⁴ Raspadom komunističkog sistema organizacije društva došlo je do disfunkcije koja je dovela do masovnog osiromašenja srednje klase, te stvaranjem dva sloja društva, malo bogatih i većina siromašnih, koji nemaju ništa. Oba socijalna sloja funkcionišu na kriminalu i korupciji, čineći istovremeno i sve oblike vlasti u zemljama u tranziciji.

⁵ Od početka velike ekonomske krize koja je u decembru 2001. godine označila masovno osiromašenje srednje klase, stopa delikvencije u Argentini se učetvorostručila.

U strateiji održivog (ravnomernog) razvoja se radi o konstituisanju novog humanističkog tipa društva,⁶ sa vrednosnim orijentacijama koje izražavaju kooperaciju, harmoniju i solidarnost, ekopacilizam i ljubav s prirodnom osnovom života, tj. od korpusu vrednosti koje će afirmisani osnovni princip održivog razvoja, koji se definiše kao stav da se svetu, okolini, biosferi daje više nego što se od nje uzima.

Međutim, savremena politička nauka borbe za vršenje politike vlasti i ekonomska nauka borbe za postizanje što većeg profita, na otvorena pitanja nema na raspolaganju adekvatne teorije, doktrine i ekonomske zakone.

Napomene radi, paradigme novih nauka, koje treba da osiguraju ekološku sadržinu uravnoteženog razvoja, odnose se na sledeće:⁷

- Socijalno uravnoteženi razvoj se odnosi na to da treba težiti zadovoljavanju osnovnih potreba i potreba višeg reda najvećeg broja ljudi.
- Ekonomsko uravnoteženi razvoj se odnosi na potrebu kvalitativnog razvoja, uz ograničavanje kvantitativnog rasta.
- Ekološki uravnoteženi razvoj se odnosi na osiguranje energetskih resursa i očuvanje biološke raznovrsnosti.

Pitanje projektovanja održivog (uravnoteženog) razvoja sve više postaje moralno pitanje a manje naučno pitanje, odnosno je istovetno moralno i naučno. Međutim, ima i suprotnih mišljenja, koji strategiju održivog razvoja nazivaju tragikomičnom neozbiljnošću (Stulhofer, 1993). Strategija održivog razvoja nije ništa drugo nego optimalizacija delovanja novih tehnologija kojima se postiže ravnoteža između prirode i društva, društvene zajednice i kvalitete života. Rešenje tog problema nije jednostavno, a nalazi se u istorijskog sintezi ekologije, koja označava svest o naskladu čoveka i prirode u razmeni materije s njome ili neskladu tih odnosa u celini društvene zajednice i ukazuje na uklanjanje tih nasrazmernosti. Na čoveku je da bira tehnologije koje su namenjene njegovoj emancipaciji – biti što više.

Sistem zaštite životne sredine je dinamička kategorija, posebno kada se radi o velikim gradovima ili velikim industrijskim centrima, odnosno regionalnim područjima sa razvijenim sistemima eksploatacije prirodnih resursa. Suština problema se svodi na činjenice da se savremeni privredni razvoj odvija u uslovima prostorne disperzija zagađujućih materijala kroz bilo koji element životne sredine, a ako se on odvija izvan kontrole, onda čovek više nije u stanju da utiče na zakonitosti razvoja prirode. Ono na šta čovek može uticati to su sami izvori zagađivanja, racionalno iskorišćavanje prirodnih resursa i adekvatno deponovanje otpada. Zagađujuće materije, na primer nastale kao posledica funkcionisanja jednog grada, utiču na kvalitet životne sredine ne samo gradskog već i šireg područja u okruženju.

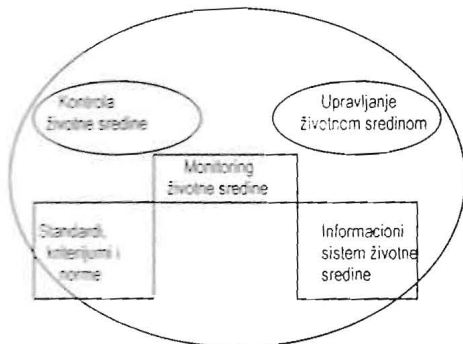
Monitoring sistem je dinamičan sistem pa se tako putem njega utvrđuje stanje kvaliteta životne sredine kroz određeni vremenski period. Zadatak monitoring sistema jeste da se izvrši dijagnoza stanja da bi se na osnovu toga mogao izvršiti izbor najpovoljnije varijate regionalnog razvoja, odnosno razvoja urbanih prostora, u skladu sa racionalnim korišćenjem i očuvanjem prirodnih resursa, ekološkim standardima, odnosno principom održivog razvoja.

Monitoring životne sredine podrazumeva kontrolu i upravljanje životnom sredinom, sa razrađenim sistemom kompleksne zaštite životne sredine.⁸

⁶ Walker, C., Moderna tehnologija i civilizacija, Napred, Zagreb, 1991.

⁷ Malešević, K., Socijalna bit ekocida, u Perić – Dordević, Socijalna ekologija, Filološki fakultet, Beograd, 2000.

⁸ Lješević, M., Životna sredina, Građevinski fakultet, Beograd, 1999.

- ❑ **Kontrola životne sredine** uključuje sve oblike praćenja stanja životne sredine i njenih pojedinačnih elemenata, što podrazumeva odgovarajuća merenja emisije, ali i imisije, zagašujućih materija i energije.
- ❑ **Upravljanje životnom sredinom** predstavlja osnovnu stratešku aktivnost kojom se definišu planski principi i kriterijumi zaštite, sredstva i razvoj životne sredine, što podrazumeva korišćenje planskih metoda i modela kako bi se upravljanje dovelo do nivoa egzaktnosti.

Razmotriti će se parametri analize u vezi sa preduzimanjem mera i aktivnosti kompleksne zaštite životne sredine.